

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:
Boris Vian: *Les morts ont tous la même peau*
© Christian Bourgois Éditeur, 1973

Fordította:
ÁDÁM PÉTER

A fordítást az eredetivel
TAKÁCS M. JÓZSEF
vetette össze

Az 1991-ben *Minden hulla fekete* címmel
megjelent kötet felhasználásával készült,
javított kiadás

INSTITUT
FRANÇAIS
BUDAPEST

Cet ouvrage publié dans le cadre du Programme
d'aide à la publication (P.A.P.) Kosztolányi bénéficiaire
du soutien du ministère français des Affaires étrangères
et européennes, de l'Ambassade de France en Hongrie
et de l'Institut français de Budapest.

Ez a mű a Francia Kül- és Európaügyi Minisztérium,
a Magyarországi Francia Nagykövetség és a Budapesti
Francia Intézet támogatásával a Kosztolányi Könyvtámogatási
Program (P.A.P.) keretében jelent meg.

© Boris Vian, 1947
Hungarian translation
© Ádám Péter, 1991, 2011
ISBN: 978-963-266-155-1
www.cartaphilus.hu

ELŐSZÓ*

Az első Vernon Sullivan-mű által kiváltott különböző reakciók arra ösztönöznek, hogy e fiatal szerző második művéhez is írjak egy (második) előszót. Ez azzal az előnnyel jár, hogy ily módon lesz négy-öt plusz oldal a könyvben, ami – ahogy a szakmában mondják – kicsit testesebbé teszi a kötetet. Egyébként is kellemes dolog időről időre baráti-lag elbeszélgetni az olvasóval erről-arról, hogy megmutassuk neki, gondolunk rá.

A reakciók tehát különbözők voltak, de mind ugyanahhoz a kéréssel, gyémántkeménységű következtetéshez vezettek: egy fél tucat jó szándékú egyén kivételével a kritikusok mind úgy viselkedtek, mint a legalacsonyabb rendű, legostobább egysejtűek.

Először is, az előző regény előszavának egyik – a boldogulás módjára vonatkozó, mellesleg a kiadók által pontosan értett – passzusára hivatkozva az említett kritikusok lazán engem neveztek meg a könyv szerzőjeként. Ez nagy bunkóság volt a részükről: én túl ártatlan és túl tiszta vagyok ahhoz, hogy ilyen könyvet írjak. Persze nem tiltakoztam, mert a dolognak komoly reklámértéke volt számomra, de ez akkor is tévedés, legalábbis félig-meddig. A részleteket illetően is sok butaságot összehordtak. Egyesek a regényben említett amerikai gépkocsik soka-

* Takács M. József fordítása

ságán csodálkoztak el – ezek a kritikusok tehát semmit nem olvastak Raymond Chandlertől. Mások egyéb ostobaságokon lovagoltak, amelyekre most nem térek ki, mert nem akarok közönséges lenni. Akadt egy olyan – magát martinique-i feketének valló – kritikus is (akinek már a neve is merénylet a jó erkölcs ellen*), aki kijelentette: teljesen kizárt, hogy a könyvet egy fekete írta, mert ő aztán igazán jól ismeri a feketék stílusát. Ennek a fekete úriembernek azt feleljük, hogy amikor ő az Amerikában élő fekete testvéreiről beszél, az olyan, mint amikor egy San Franciscóban élő kínai akarja megoldani a Sanghajban felmerülő problémákat. És ha neki eszébe se jutna azzal megbosszulni az öccse halálát, hogy megdug néhány fehér nőt, majd péppé veri őket, attól még elképzelhető, hogy mások hajlamosak erre. De ezzel még nincs vége.

A dolog úgy áll, hogy azok a kritikusok, akik undorító zöld epéjükkel öntözték Vernon Sullivan első művét, és azok is, akik az egekig magasztalták, valami különös jelentőséget tulajdonítottak a könyvnek. Fontos műnek állították be, és ez a regény talán az is, csakhogy más értelemben. Ez a könyv, irodalmi értékét tekintve, nem érdemel ekkora figyelmet. Értsük meg egymást: elkészítettem a szöveg nagyjából korrekt francia fordítását (ha nem is az Akadémia nyelvén, de azért tisztességesen). És vettem a fáradságot, hogy abban a bizonyos első előszóban – mit sem törődve az üzleti érdekekkel – figyelmeztessem az olvasókat. Elmondtam nekik azt (amit azonban senki nem akart meghallani), hogy egy kiadó végső soron könyvek

.....
* Utalás Joseph Zobel martinique-i íróra, aki a *Les Lettres françaises* 1947. július 25-i számában megjelent cikkében élesen bírálta az első Sullivan-regényt. Ami a „jó erkölcs elleni merényletet” illeti: a francia *zob* szó a férfi nemi szervet jelöli az argóban.

eladásából él.

És tessék, erre mindenki rám támadt, hogy ez egy mocskos, bűnös, disznó könyv és a többi! És hogy ezért nem Sullivan felelős, hanem Vian, hiszen ő fordította le a regényt. És hogy ez a mű nem tartozik az irodalom főáramlatához, de még annak mellékágához sem. Meg hogy ebben a könyvben a férfiak nőkkel fekszenek le, és még élvezik is, és sehol egy homokos vagy egy lesbikus! Ez undorító! Ez visszatérés a barbársághoz, példátlan katasztrófa, a könyv egy szélhámos lapos zagyvaságainak gyűjteménye *und so weiter...*

És hasonló szellemben folytatták a továbbiakban is, mindenről beszéltek, kivéve – természetesen – magát a könyvet. És hogy a kis Vian egy szánalmas plagizátor, egy gyilkos, egy hitvány, pornográf alak, egy szerencsétlen impotens, és ezzel egyidejűleg egy féktelen Priaposz, egy újabb Jean Legrand*, méghozzá a legrosszabb fajtából, és itt a vége – jól lelepleztük a mocskos disznót.

Magáról a történetről, a kétszáz nyomtatott oldalról senki nem mondott semmit. Nem csak ez a könyv járt így. Ez általános jelenség. Ez az, amit úgy neveznek: könyvkritika. Nos, ez azért meglepő.

Szívesebben beszélnék másról, de ez egy olyan tályog, amiről szót kell ejteni, remélve, hogy majd csak akad egy sebész, aki képes lesz kivágni ennek a gennygyülemnek a központi magját.

Ti szerencsétlen kritikusok, akik valamennyien majdnem olyan ostobák vagytok, mint Claude Morgan** – és ez

.....
* Francia író (1910–1982), aki naplószerű műveiben nyíltan beszélt – egyebek között – szexuális életéről is.

** Claude Lecomte (1898–1980) francia kommunista író és kritikus álneve.

nem kis dolog! –, mikor fogjátok végre gyakorolni a mesterségeteket, a kritikát? Mikor hagytok fel azzal, hogy önmagatokat keressétek a könyvekben, miközben az olvasók magát a könyvet keresik? Mikor szoktok le arról, hogy először azt nézzétek meg, hogy a szerző kiféle, miféle – perui, eretnek, tagja-e a kommunista pártnak, vagy rokona-e André Malraux-nak? Mikor mertek majd egy könyvről mankók nélkül írni, nem foglalkozva azzal, hogy a szerző ki fia borja? Talán attól féltetek, nehogy butaságokat írjatok? De hiszen így is, minden óvatosságotok ellenére is csupa badarságot hordtok össze! Mikor ismeritek el végre, hogy írhat valaki a *Les Temps Modernes*-be anélkül is, hogy egzisztencialista volna, vagy hogy valaki szeretheti a tréfát anélkül is, hogy folyton tréfálgozna? Mikor ismeritek el végre a szabadságot?

Ó, nem, hiszen ez egy olyan szó, amit már rég kitöröltetek a szótáratokból – pontosabban a szűkös szókincsetekből.

Miért beszéltek folyton az írókról, amikor fogalmatok sincs arról, mit jelent írónak lenni? Igaz, ha valakinek gőze sincs arról, amiről beszél, a képzelőereje segítségével még mindig sikerülhet megfogalmaznia valami érvényeset. Csakhogy nektek nincs semmi képzelőerőtök! És emiatt váltok becstelenné. Csak arról beszéltek, amit helyelközzel képesek vagytok felfogni. Így történt ez például a *Közpök a sírotokra* című regény esetében is. Merthogy erről a könyvről csak egyetlen dolgot lehetett volna mondani, és az a fent említett fél tucatnyi kritikus, aki tisztességes véleményt fogalmazott meg a könyvről, ezt világosan le is szögezte: ez egy olyan téma, amiből akár egy jó regény is születhetett volna, amely aztán – mint minden jó regény – közepes eladási mutatókat produkál (éppen a kritikusok és a kiadók hozzá nem értése miatt). Ám ez a regény, mivel

jó reklámot kapott, hirtelen népszerű lett, és nagyon jól fogyott. Annak ellenére, hogy messze nem olyan pikáns, mint a Biblia. Én fordítottam ezt a könyvet, és ezt el is mondtam, méghozzá úgy, hogy ez ne menjen a kereslet rovására, és a kritikusok is megértsék (legalábbis ezt reméltem).

És mi lett az eredmény? A kritikusok irodalmi szenzációvá tették a könyvet (mert mindegy, hogy jót vagy rosszat írnak egy műről – ha mindenki arról beszél, akkor az egy irodalmi szenzáció). És a jó könyvek továbbra is várják az értő kritikákat. Ejnye, kritikus urak, hát azok a könyvek, amelyeket képtelenek vagytok megérteni, nem érdemelnék meg, hogy legalább felhívjátok rájuk a közönség figyelmét? Nem ez lenne a legjobb ajánlás az olvasók számára? Csakhogy ti nem vagytok hajlandók elismerni, hogy értetlenül álltok az ilyen művek előtt, ezért inkább leszóljátok azokat. És valójában nemcsak arról van szó, hogy nem értitek az adott könyvet, hanem inkább arról, hogy kimaradtatok a buliból. Számos példát idézhetnénk erre.

Kritikus urak, ostoba barmok vagytok! Ha önmagatokról akartok beszélni, gyónjatok meg nyilvánosan, és lépjete be az Üdvhadseregbe. De hagyjátok békén az embereket a fennkölt hülyeségeitekkel, és próbáljatok meg hasznosak lenni. Egy kis objektivitást, ha lehet kérni! Ideje volna. Különböző veszélybe kerül a pozíciótok.

Boris Vian